

Так, він визначає призначення права і держави зважаючи на те, що для індивідуалізму кінцевою метою є свобода; для колективізму (або надіндивідуалізму чи авторитаризму) – нація; для трансперсоналізму – культура. З точки зору індивідуалістського суспільства (яке є суспільством у прямому смислі слова) право і держава є ланками, що пов'язує індивідів. З точки зору колективістського суспільства (яке скоріше є спільнотою колективів людей) право і держава є єдиним цілим, що стоїть над індивідами. З точки зору трансперсоналістського суспільства (яке скоріше є співтовариством) – держава і право є зв'язком людей з чимось, що знаходиться поза ними: спільною працею, спільною творчістю.

На думку вченого, існування трьох точок зору на право і державу пояснюється можливістю виділяти різні елементи одного невідлімого цілого. При цьому він зауважує, що не існує держав або правових систем, побудованих на основі трансперсоналізму.

Підсумовуючи вищевикладене, відмітимо наступне.

Г. Радбрух визнає телеологічну обумовленість права, яка присутня у його концепції, у двох вимірах: об'єктивному (ціль права) та суб'єктивному (доцільність права). При цьому категорія "ціль права" є набагато важливішою для розкриття сутності права, ніж категорія "доцільність права".

Ціль права розуміється автором як іманентно притаманна праву властивість регулювати суспільні відносини на основі рівності. При цьому він ототожнює рівність, справедливість та добро. Однак така позиція є досить вразливою для критики. Наприклад, є очевидним, що з юридичної точки зору вказане ототожнення є некоректним, адже принцип рівності за своїм змістом є значно вужчим, ніж принцип справедливості. Крім того розгляд рівності в якості основної мети права є явно недостатнім, що побічно підтверджує і сам Г. Радбрух, вказуючи, що для індивідуалістських суспільств (які є більш прогресивними, ніж колективістські) кінцевою метою є свобода. Безсумнівним є те, що свобода також має свій відмінний від рівності та справедливості юридичний зміст.

Так, сучасна юридична наука визнає взаємозв'язок між вказаними принципами, проте досліджує їх в якості автономних явищ [6].

Питання про пріоритет об'єктивного або суб'єктивного телеологічного виміру у правовому регулюванні логічним чином перетворюється у класичну дилему стосовно первинності права чи держави. Вчений вказує на те, що взаємовідносини між ідеєю права та ідеєю держави характеризуються крайньою напруженістю: "Право поряд з метою держави "служить" ідеї, яка може вступити у конфлікт з більш близькою їй ідеєю держави – ідеєю правової стабільності і найбільш чужою для держави ідеєю справедливості. Держава, звичайно, включає, так би мовити, заднім числом, справедливість і правову стабільність у число своїх цілей і є готовою заради них

частково пожертвувати своєю сутністю" [7, с.201]. Вище була показана еволюція поглядів Г. Радбруха на розв'язання вказаної дилеми: на момент видання "Філософії права" вчений однозначно вказував на пріоритет держави, в той же час після Другої світової війни він змінює свою точку зору і визнає пріоритет ідеї справедливості (у формі рівності) над правовою стабільністю.

Досить показовим є те, що у концепції Г. Радбруха не знайшли свого місця права людини, незважаючи на те, що з точки зору практичного виміру права як соціального регулятора такі цінності як справедливість, добро, свобода, рівність набувають реального юридичного змісту (тобто перестають бути моральними категоріями або філософськими абстрактними ідеями) лише внаслідок їх виразу та конкретизації у правах людини, особливо у тих з них, які відносяться до невід'ємних та невідчужуваних. Як вірно у зв'язку з цим зазначається у літературі, "завдання прав людини – підтверджувати реальність справедливості" [3, с.116]. В той же час Г. Радбрух, розглядаючи ідею правової держави, не погоджується з позитивістським трактуванням критерію обмеження державної волі, який є суто формальним ("Держава наділяється правом видавати закони лише з метою гарантувати їх дію. Ця гарантія була б пустим звуком, якщо сама держава звільнилася від підкорення цим законам" [7, с.202]), але разом з тим так само критично ставиться і до природно-правового критерію обмеження державної влади. Тим самим вчений по суті не підтримує позицію про те, що права людини є метою права.

Проте у ракурсі теми цієї статті найбільш важливим є акцентування Г. Радбрухом на існуванні закономірностей автономного існування права, які є відокремленими від держави, політичних еліт. Використовуючи сучасну теоретико-правову термінологію, в даному випадку йдеться про те, що вчений розглядав мету права як таку, що існує в незалежності від мети суб'єкта правотворчості – держави.

Напрямок подальших наукових розвідок наукової спадщини Г. Радбруха може бути проблематика розуміння вченим принципу рівності, а також вивчення шляхів розкриття ним питань взаємозалежності та взаємодії держави і права.

1. Бігун В.С. Густав Радбрух – видатний німецький філософ права // Проблеми філософії права. – 2004. – Том II. – С.33-48.
2. Бігун В. Філософія правосуддя як критерій розмежування неправового та правового законодавства (прикладна філософія Г. Радбруха) // Юридична Україна. – 2009. – №11. – С.4-9.
3. Глухарева Л. И. Права человека в современном мире (социально-философские основы и государственно-правовое регулирование). – М.: Юристъ, 2003. – 303с.
4. Дудченко В.В. Антиномії права в ученні Густава Радбруха // Часопис Київського університету права. – 2005. – №3. – С.38-44.
5. Кант И. Собрание сочинений в 8 томах: Том 6. / Пер. с нем. – М.: ЧОРО, 1994. – 612 с.
6. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика). – Х.: Право, 2008. – 238с.
7. Радбрух Г. Філософія права / Пер. с нем. – М.: Международные отношения, 2004. – 240 с.

Надійшла до редколегії 24.12.10

Ю. Цветкова, канд. юрид. наук

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОДІЛ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'І НА ПІДСІМ'І

В статті пропонується обґрунтування поділу романо-германської правової сім'ї на підсім'ї північно-західного, південно-західного та східно-європейського права.

Ключові слова: порівняльне правознавство, романо-германська правова сім'я.

В статье предложено обоснование разделения романно-германской правовой семьи на подсемьи.

Ключевые слова: сравнительное правоведение, романно-германская правовая семья.

The article proposes the division of the Roman-German legal family to the North-Western, South-Western and Eastern-European subfamilies.

Key words: comparative law, Roman-German legal family.

Романо-германська правова сім'я в світі є найбільшою сім'єю за кількістю держав, що до неї входять. На-

віть відповідно до вузького розуміння складу романо-германської сім'ї до неї беззаперечно включають усі

держави континентальної Європи. Разом з тим, практично усі дослідники погоджуються з думкою, що правові системи окремих країн романо-германської сім'ї інколи дуже сильно відрізняються одна від одної. Така ситуація призвела до численних пропозицій про поділ романо-германської правової сім'ї на підгрупи або, як їх ще називають, на підсім'ї.

Поділяти романо-германську правову сім'ю на підсім'ї пропонують практично усі відомі компаративісти. Більшість із дослідників, зокрема, Р. Давид [1], Цвайгерт і Кьотц, М.Н. Марченко [2], М.В. Савчин [3], О.Ф. Скакун [4] виділяють групи романських та германських держав. Деякі дослідники, такі як А. Есмен, Г. Сюзер – Холл, Д. Вігмор виділяють окремо слов'янську або руську підсім'ю [5]. Не заперечуючи можливості існування таких поділів, на думку автора статті він не відбиває усі тонкощі та особливості правових систем європейських держав романо-германської правової сім'ї.

Нам здається, що іншим варіантом поділу романо-германської сім'ї на підсім'ї може бути поділ на північно-західну, південно-західну та східно-європейську підсім'ї. Цей поділ можна провести на підставі чотирьох основних параметрів державно-правового розвитку, які є тісно пов'язаними один з одним: географічного, історичного, економічного та релігійного.

Першою у запропонованій класифікації є група північно-західних держав, до якої входять Франція, Німеччина, Нідерланди, Швейцарія, Австрія, Бельгія, Люксембург та деякі інші. Крім спільного географічного розташування (на північ від Альпійської гряди) ці держави об'єднує схожий історичний економічний шлях розвитку, який не міг не вплинути на вибір релігії – в усіх цих державах переважає протестантизм.

Державність у цих країнах розвинулася дещо пізніше порівняно з південно-західними європейськими державами, які були колісками державних інститутів Стародавнього світу. Крім того, починаючи з самих перших етапів свого розвитку, зокрема з феодалізму, державний лад північно-західних європейських держав мав свої характерні риси – відносну децентралізованість та слабкість королівської влади, елементи станової феодальної демократії, боротьбу за інвеституру між світськими та церковними владиками.

Внаслідок більш холодного клімату зазначені держави досить швидко відмовилися від сільського господарства як основної економічної галузі та акцентували свою увагу на промисловості та торгівлі. Ця зміна класичних економічних пріоритетів призвела до більш швидкої появи на їхніх теренах буржуазії та кризи усієї феодальної системи, включно з послабленням королівської та папської влади. У північно-західній Європі зародився та поширився протестантизм, який охопив широкі кола різних верств суспільства та ще пришвидшив активність буржуазії та державно-правові реформи.

Саме у північно-західних європейських державах почалася хвиля буржуазних революцій, що змінили не лише форму їхнього державного правління з абсолютних монархій на республіки або обмежені монархії, а й суттєво вплинули на розвиток права. Багато класичних правових інститутів сучасності такі як права і свободи людини і громадянина, принцип розподілу влади в державі, відокремлення діяльності релігійних організацій від державних інститутів були започатковані та вперше реалізовані саме тут.

Рецепція римського права, проведення якої є безперечною ознакою включення правової системи держави до романо-германської правової сім'ї, відбувалася в цих державах дуже специфічно. Впливове міщанство (у феодальний період) а пізніше буржуазія (за нового часу)

ставилися до римського спадку раціонально та утилітарно: запозичувалися не стільки правові норми та громіздкі правотворчі конструкції, скільки правові механізми та доктрини, на досвіді яких формулювалися існуючі місцеві звичаєві норми, які набагато краще відповідали вимогам свого часу та місцевим обставинам життя.

Через активний розвиток промисловості та торгівлі ці держави першими почали кодифікаційні роботи та уніфікацію правових норм, причому акценти в першу чергу ставилися на приватних галузях права – цивільному, сімейному, торгівельному тощо. Такий напрям у розвитку правової системи більше за все цікавив буржуазію та був вкрай необхідним для її успішної діяльності. Характерними рисами для правових систем цих держав є проголошення принципів святості приватної власності, свободи підприємницької діяльності, свободи договору, мінімальне втручання держави у підприємництво та торгівлю.

Не дивлячись на постійні зусилля в цьому напрямку, сильна буржуазія північно-західних європейських держав не завжди мала значний вплив на державні інститути, а отже налягала на запровадженні принципів невтручання державних органів в особисте життя, ринкової економіки з мінімальним державним впливом, дотримання особистісних прав і свобод, переваг приватних галузей права над публічними, незалежної судової влади тощо. Саме цими тенденціями, наприклад, пояснюється визначна роль у правозастосуванні у цих державах нотаріусів, в тому числі й приватних, дії яких можуть створювати юридичні факти нарівні з державними органами.

Через свою консервативність та підтримку феодальної моделі суспільства католицизм дуже швидко втратив свої позиції серед новоствореної буржуазії а згодом і серед більшості населення північної Європи. А поширення протестантизму у північній Європі стало додатковим чинником відмежування її від південної Європи, і також не могло не вплинути на своєрідну еволюцію правових систем цих держав. Тут досить рано почалася секуляризація державних та правових інститутів, зменшення ролі церковного права, об'єднання галузей цивільного та сімейного права.

Правові системи південно-західних європейських держав романо-германської правової сім'ї мають дещо інші особливості розвитку, які, тим не менш так само логічно обґрунтовані специфікою еволюції їхніх суспільств.

В першу чергу слід зазначити що саме на півдні Європи створився та розвивався античний Рим. Звичайно, деякі землі північної Європи також входили до складу Римської імперії за часів її максимального розміру, але в багатьох випадках таке включення було формальним: населення цих територій не було повністю римським ані за національністю, ані за культурою, а само панування Риму було короткостроковим. Землі південної ж Європи входили до складу Римської держави століттями, а отже й вплив римського права, римської культури, римської моделі управління суспільством та державою тут був набагато більшим та стійкішим. Римські державно-правові традиції перейшли до південно-західних європейських держав плавно, досить суцільно й без століть перерви, як це було на півночі.

Рецепції римського права як цілеспрямованої діяльності тут практично не було, адже римське право на півдні Європи при переході від античності до середньовіччя повністю й не зникло [6]. Класичні римські кодекси на початку середньовіччя були вульгаризовані та оброблені відповідно до місцевих потреб, але все одне перенесли до південно-європейських правових систем значну кількість своїх правових норм та навіть цілих інститутів. Цей процес був жорстко узгоджений з нор-

мами та доктринами християнства, адже з початку середньовіччя та до сьогодення держави цього регіону залишаються католицькими. Зрозуміло, що порівняно з середньовіччям роль церкви в регулюванні суспільних відносин та формуванні правосвідомості населення на сучасному етапі суттєво зменшилася. Починаючи з періоду революцій та нового часу на півдні Європи так само як і на півночі проводилася секуляризація. Однак тут її результати не були такими глобальними і католицька церква зберегла свою впливову роль.

На півдні Європи, особливо в Італії, не відбувалося й такого жорсткого протистояння фінансово впливової буржуазії та родової феодалної аристократії. Фактично, в багатьох випадках вони були поєднані, як, наприклад, родини Медичі та Борджіа, що теж можна відзначити як один із впливів Римської держави, де після реформ Сервія Туллія встановився саме такий суспільний лад при якому поняття знатності та багатства роду практично ототожнювалося. Як наслідок, південна Європа не зазнала бурхливих буржуазних революцій та стрімкої й радикальної зміни правової системи з феодалної до буржуазної.

В подальшому тенденція об'єднання владного та майнового впливу на державну політику й суспільство зберігалася недоторканою та благополучно дожила до наших днів. На відміну від північної Європи де політичні діячі займаються державною службою професійно десятиліттями, і особа частіше не змішує у своїй діяльності "великий бізнес" та "велику політику", у південній Європі на високі посади у ієрархії державної служби претендують крупні бізнесмени, як, наприклад, прем'єр-міністр Італії С. Берлусконі.

Якщо розвиток правових та державницько-управлінських інститутів у північній Європі відбувався революційними стрибками, то у південній мала місце поступова плавна еволюція, при якій державницько-правові традиції змінюються та поступово трансформуються під впливом обміну досвідом з сусідами. Наприклад в межах однієї Італії століттями існували пліч-о-пліч торговельні республіки та монархічні князівства; типові феодалні інститути сюзеренітету-васалітету та вільні купецькі корпорації з цивільними правовідносинами рівня будь-якої північноєвропейської держави нового часу.

Не дивлячись на подібну різноманітність у суспільно-державному житті, правові системи південноєвропейських держав з самого початку їхнього існування були набагато більш цілісними ніж у північній Європі. Види феодалного права (маноріальне, сюзеренно-васальне, торговельне, цехово-гільдійське та інші) не розрізнялися докорінно за змістом, структурою та правотворчою технікою, а отже, при переході до нового буржуазного часу не вимагали такої значної корекції й уніфікації. Через це й кодифікації у південній Європі не були такими потрібними як у північній та відбувалися скоріше як данина загальноєвропейській традиції.

Постійна підприємницько-торгівельна активність південно-європейських держав призвела до швидкого розвитку та вдосконалення на їхніх теренах інститутів а згодом й галузей приватного права, які практично остаточно сформулювалися ще до епохи Відродження. Отже, тут дуже рано думка юристів та науковців звернулася на вдосконалення інститутів публічного права. Так к XIX століттю, к моменту формування сучасних правових сімей, інститути публічного та приватного права були тут більш врівноважені між собою порівняно з північною Європою, де приватне право переважало. Саме південна Європа принесла до романо-германської правової сім'ї значну долю інститутів фінансового, банківського, податкового та адміністративного права.

До підсім'ї східноєвропейських держав можна включити такі країни як Греція, Сербія, Болгарія, Україна, Російська Федерація, Білорусія тощо.

Відокремленість держав цієї підсім'ї від західноєвропейських була закладена ще при поділі Римської держави на Західну та Східну (Візантійську) імперії, а в подальшому заглиблена через близькість східної Європи до мусульманського сходу.

Протягом усього свого історичного розвитку та до сьогодення держава, суспільство та право східноєвропейської сім'ї значно відрізняється від західноєвропейської. Цей поділ настільки суттєвий, що деякі компаративісти взагалі виключають найбільш відмінні держави цієї групи із романо-германської правової сім'ї, обґрунтовуючи існування інших сімей: євро-азійської та пост-соціалістичної та т.п.

Із самого свого становлення та до сучасності східноєвропейські держави вважають сільське господарство основою своєї економіки, навіть якщо прибутки цієї галузі і не становлять більшу долю державного бюджету. Для суспільного ладу цих держав з античних часів і до XXI ст. є характерним поділ населення в першу чергу на сільське та міське, а вже в другу чергу – в межах зазначених категорій – на знатних та незнатних; заможних, середніх та бідних; владно-впливових та пересічних. На відміну від західноєвропейських, у східноєвропейських суспільствах протистояння прошарків між собою ніколи не було активно розвинутим, а більш типовим є об'єднання прошарків між собою для протиставлення з владними структурами та всією державною системою, як, наприклад, повстання Б.Хмельницького [7].

Державний лад східноєвропейських держав починаючи з візантійського періоду тяжіє до централізованості сильної влади та унітаризму в територіальному устрої. Протягом свого історичного розвитку усі східноєвропейські держави втратили монархічність та на даному етапі свого існування є республіками або із впливовим президентом, або з переважанням в парламенті однієї численної політичної сили. Зазначена особливість централізації влади є наслідком тривалої специфіки розвитку цих держав, пов'язаної з двома основними чинниками. Першим є те, що протягом століть вони перебували на кордоні із потенційно ворожим східним світом у стані постійної готовності до бойових дій та консолідації усіх своїх внутрішніх резервів, а через це влада була повинна не допускати ані найменших послаблень свого авторитету та впливу всередині держави, а населення здебільшого з цим свідомо погоджувалося. Другим чинником була і залишається вже зазначена сільськогосподарська спрямованість економіки східної Європи, адже за загальними світовими тенденціями сільськогосподарські країни більше ніж торговельно-промислові є схильними до централізації влади.

Загальна централізація влади у державах східноєвропейської підсім'ї призвела до характерної для них унітарності у територіальному поділу та слабкого й малоповноваженого місцевого самоврядування (порівняно із державами південно-західної й північно-західної підсім'ї) [8].

Починаючи з XI ст. та до сьогодення східноєвропейські держави перебувають під впливом православної церкви, а більшість їхнього населення визнає себе православними. На відміну від католицької, православна церква як правило не протиставляла себе світським правителям, а якщо боротьба між ними за владу й мала місце, відбувалася вона приховано, на самих вищих рівнях, не зачіпаючи великі прошарки пересічного населення та не створюючи революційних ситуацій в суспільстві та державі. Наслідком такого становища церкви у східноєвропейських державах стала її співпраця з

державними органами та взаємна підтримка при будь-яких обставинах[9]. У державному ладі це призвело до об'єднання церковних та світських інститутів влади та додаткових чинників на користь централізації державних органів. У суспільному ладі така політика церкви призвела до появи специфічного суспільного поділу, де на відміну від традиційних західноєвропейських прошарків духовенства – дворянство – міщанство – селянство створилася дворівнева схема, при якій у вищому прошарку знаходилися представники духовенства, правитель та наближене до нього дворянство, а на нижчому – поодинокі особи з дрібного духовенства, більша частина дворянства, міщанство, селянство.

В праві така політика взаємодії церкви та держави призвела до більшої узгодженості світського державного права та релігійних канонів, суттєво меншої та проведеної на століття пізніше (порівняно із західною Європою) секуляризації права, відсутності жорсткого поділу феодального права на види (торгівельне, васальне і т.п.), пізнішого та не такого яскравого розподілу галузей на публічні та приватні, привілейованості галузей публічного права щодо приватних тощо.

Щодо джерел – форм права, то й тут східноєвропейська підсімка має свої особливості в межах романо-германської сім'ї. Як відомо, основним джерелом формою права у романо-германській правовій сім'ї виступає нормативно-правовий акт, у галузях приватного права та у багатьох інститутах публічного активно використовується нормативно-правовий договір та правовий звичай, чільне місце посідають правова доктрина та правовий прецедент. Східноєвропейська підсімка, зберігаючи загальні принципи ієрархії, властиві усій сім'ї, разом з тим, має свою специфіку. Так нормативно-правовий акт у цих державах займає безспірне переважне перше місце, загальна кількість нормативно-правових актів у системі права є настільки великою, що більшість дослідників навіть ведуть розмову про систему законодавства, інколи якщо не ототожнюючи її з сис-

темою права, то визначаючи їх спільність на 70 – 80 відсотків. Східноєвропейська система має великий дисбаланс за кількістю та реальним правозастосуванням між законами та підзаконними актами на користь останніх.

Укладання нормативно-правових договорів у східноєвропейській підсім'ї навіть у галузях приватного права сильно регламентується як за формою, так і за змістом нормативно-правовими актами. Правовий звичай та правовий прецедент (порівняно із західноєвропейською підсім'єю) використовуються в виключних поодиноких випадках, а інколи й взагалі не визнаються.

Через великий масив нормативно-правових актів у східноєвропейській підсім'ї більш активно ніж у інших підсім'ях романо-германської правової сім'ї використовуються різноманітні способи систематизації законодавства, причому перевага віддається кодифікації.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене на нашу думку як в сучасних умовах, так і в історичному процесі формування правових систем романо-германської правової сім'ї можна говорити про її розподіл на підсім'ї північно-західного, південно-західного та східноєвропейського права.

1. Р. Давид, К. Жоффре-Спинози Основные правовые системы современности. – М.: "Международные отношения", 1998. – С. 54 – 55.
2. Марченко М.Н. Сравнительное правоведение. Общая часть – М.: "Зерцало", 2001. – С. 263.
3. Савчин М.В. Порівняльне правознавство. Загальна частина. – К.: ЦНЛ, 2005. – С. 149-150.
4. Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение. – К.: Ин Юре, 2008. – С. 86-88.
5. Скакун О.Ф. Общее сравнительное правоведение. – К.: Ин Юре, 2008. – С. 64-67.
6. Соколовский П.Е. Рецепция римского гражданского права у современных народов и его прямое значение для России // Римское право в университете Святого Володимира. За ред. проф. І.С. Гриценка – К.: "Либідь", 2010. – Т. 1. – С. 315.
7. В.М. Литвин, В.М. Мордвинцев, А.Г. Слюсаренко Історія України. – К.: "Знання", 2008. – С. 263.
8. Іжа М.М. Політико-правові аспекти становлення регіонального рівня управління в країнах Східної Європи // Порівняльне правознавство. Сучасний стан і перспективи розвитку. – К.: "Логос", 2009. – С. 292 – 295.
9. Смыкалин А.С. Особенности взаимоотношений РПЦ и Российского государства: история и современность // Порівняльне правознавство. Сучасний стан і перспективи розвитку. – К.: "Логос", 2009. – С. 184-191.

Надійшла до редколегії 24.12.10

УДК: 346:58

В. Поєдинок, канд. юрид. наук, В. Назарова

ПРАВОВІ РЕЖИМИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлюються сутність та сфера дії режиму найбільшого сприяння та національного режиму як опор системи СОТ. З'ясовується характер впливу цих режимів на внутрішній господарський правопорядок. Проводиться порівняльний аналіз положень угод СОТ та законодавства України, що становлять нормативну основу зазначених режимів.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність; зовнішня торгівля; режим найбільшого сприяння; національний режим.

В статті освітаються сутність і сфера діяльності режиму найбільшого благоприприятствования і національного режиму як опор системи ВТО. Определяется характер влияния этих режимов на внутренний хозяйственный правопорядок. Проводится сравнительный анализ положений соглашений ВТО и законодательства Украины, составляющих нормативное основание упомянутых режимов.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность; внешняя торговля; режим наибольшего благоприятствования; национальный режим.

The article deals with the essence and coverage of the most-favoured nation an national treatment principles constituting the pillars of WTO system. The character of these regimes' influence upon national economic legal order has been defined. The comparative analysis of relevant provisions in WTO agreements and Ukrainian legislation has been conducted.

Key words: international economic activities; international trade; most-favoured nation treatment; national treatment.

Одним з найбільш важливих кроків на шляху розбудови функціонуючої ринкової економіки в Україні стало набуття нашою державою членства в Світовій організації торгівлі (СОТ), що обумовило необхідність підпорядкування процесів регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) Україною в особі її органів нормам та вимогам цієї міжнародної організації. В основі системи СОТ лежить **принцип торгівлі на недискримінаційній основі**, який забезпечується шляхом запровадження режиму найбільшого сприяння (РНС) та національного режиму (НР).

Правові режими зовнішньої торгівлі досліджуються передусім в рамках наук міжнародного права та міжнародної економіки. У науці господарського права про проблематику цих режимів опосередковано йдеться лише в поодиноких роботах [3; 4], при тому, що їх зміст визначає можливі рамки реалізації організаційно-господарських повноважень в сфері ЗЕД, виступає формуючим чинником правового господарського порядку. Це негативно відбивається і на змісті господарського законодавства: так, ст.6 Господарського кодексу України одним із загальних принципів господарювання без-